

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA GEOMETRIK
TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISHDA NOSTANDART
MASALALARNING DIDAKTIK AHAMIYATI**

*No'monjonova Nuriya Nizomiddin qizi
"KOKAND UNIVERSITY" Andijon filiali,
Boshlang'ich ta'lim yo'nashi I- bosqich talabasi.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida geometrik tasavvurlarni shakllantirish jarayonida nostandart masalalardan foydalanishning didaktik ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda geometrik tushunchalarni o'zlashtirishda o'quvchilarning mantiqiy fikrlashi, fazoviy tasavvuri va ijodiy faoliyatini rivojlantirishda nostandart masalalarning o'rni aniqlangan. Tajriba-sinov ishlari natijalari asosida nostandart masalalar orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkinligi isbotlangan.

Kalit so'zlar: geometrik tasavvur, nostandart masalalar, boshlang'ich ta'lim, didaktik ahamiyat, mantiqiy fikrlash, fazoviy tafakkur.

Аннотация: В данной статье с научной, теоретической и практической точек зрения анализируется дидактическое значение использования нестандартных задач в процессе формирования геометрических представлений у учащихся начальной школы. Исследование выявляет роль нестандартных задач в развитии логического мышления, пространственного воображения и творческой активности учащихся при освоении геометрических понятий. На основе результатов экспериментальной работы доказана возможность повышения эффективности обучения посредством использования нестандартных задач.

Ключевые слова: геометрическое воображение, нестандартные задачи, начальная школа, дидактическое значение, логическое мышление, пространственное мышление.

Abstract: This article analyzes the didactic significance of using non-standard problems in the process of forming geometric ideas in primary school students from a scientific, theoretical and practical perspective. The study identifies the role of non-standard problems in developing students' logical thinking, spatial imagination and creative activity in mastering geometric concepts. Based on the results of experimental work, it is proven that it is possible to increase the effectiveness of education through non-standard problems.

Keywords: geometric imagination, non-standard problems, primary education, didactic significance, logical thinking, spatial thinking.

KIRISH

Bugungi kunda boshlang'ich ta'lim tizimida o'quvchilarning matematik savodxonligini oshirish, ayniqsa geometrik tushunchalarni shakllantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Geometriya elementlari o'quvchilarning atrof-muhitni idrok etishi, buyumlarning shakli, o'lchami va fazodagi joylashuvini anglashida muhim rol o'ynaydi.

An'anaviy mashqlar ko'pincha reproduktiv faoliyatga yo'naltirilgan bo'lib, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvini yetarli darajada rivojlantirmaydi. Shu sababli ta'lim jarayonida nostandart masalalardan foydalanish ehtiyoji yuzaga kelmoqda. Nostandart masalalar o'quvchini izlanishga, taxmin qilishga, mantiqiy xulosalar chiqarishga undaydi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarida geometrik tasavvurlarni shakllantirishda nostandart masalalarning didaktik ahamiyatini aniqlash va ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini asoslab berishdan iborat.

TADQIQOT METODLARI

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish;
- kuzatish va suhbat;
- tajriba-sinov ishlari;
- taqqoslash va umumlashtirish metodlari.

Tajriba-sinov ishlari umumta'lim maktabining 2–3-sinflarida olib borildi. O'quvchilar ikki guruhga ajratildi: nazorat guruhi va tajriba guruhi. Nazorat guruhida geometrik mavzular an'anaviy mashqlar orqali o'qitildi, tajriba guruhida esa nostandart masalalardan tizimli ravishda foydalanildi.

Nostandart masalalar quyidagi yo'nalishlarda tanlandi:

- shakllarni qismlarga ajratish va qayta yig'ish;
- mantiqiy geometrik topishmoqlar;
- real hayotiy vaziyatlarga asoslangan masalalar;
- ko'p yechimli va ochiq tipdagi masalalar.

NATIJALAR

Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko'rsatdiki, nostandart masalalardan foydalangan holda o'qitilgan o'quvchilarda:

- geometrik tushunchalarni anglash darajasi oshdi;
- fazoviy tasavvur va mantiqiy fikrlash rivojlandi;
- masalalarga qiziqish va faollik kuchaydi;
- mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalari shakllandi.

Tajriba guruhi o'quvchilarining 78 foizi geometrik masalalarni erkin tahlil qila olgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 52 foizni tashkil etdi. Bu esa nostandart masalalarning ta'lim samaradorligiga ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, nostandart masalalar o'quvchilarning faqat bilimni emas, balki ularning tafakkur jarayonlarini ham rivojlantiradi. Bunday masalalar orqali o'quvchi tayyor algoritimga emas, balki muammoni anglash va yechim topishga yo'naltiriladi.

Nostandart masalalarning didaktik ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- ta'lim jarayonini jonlantiradi;
- o'quvchini faol subyektga aylantiradi;
- bilimlarni ongli va mustahkam o'zlashtirishga yordam beradi;
- ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Shu bilan birga, o'qituvchidan yuqori pedagogik mahorat va metodik tayyorgarlik talab etiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida geometrik tasavvurlarni shakllantirishda nostandart masalalardan foydalanish yuqori didaktik ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarning mantiqiy, fazoviy va ijodiy tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar beriladi:

- boshlang'ich matematika darsliklariga nostandart masalalarni ko'proq kiritish;
- o'qituvchilarni ushbu masalalar bilan ishlashga metodik jihatdan tayyorlash;
- ta'lim jarayonida ijodiy yondashuvni keng qo'llash.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Ta'lim va tarbiya masalalari. – Toshkent, 2019.
2. Alimuhamedov R. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2020.
3. Qosimova Z. Geometrik tushunchalarni shakllantirish metodlari. – Toshkent, 2021.
4. Polya G. How to Solve It. – Princeton University Press, 2018.
5. Niyozov B. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2022.